

36. 9.

36. 9.

Eius omni sanctis tuis abdon **v. d.** Euangelium.

XII

13

ORATIO
DE RERUM
PVBLICARVM
ET IMPERIORUM
MUTATIONIBUS, EARUN-
DEMq; CAUSSIS: IN ILLISTR.
& celebri WITEBERGENSIUM
Academiâ conscripta & recitata

A B
HENRICO à GEIS-
LER NOBILI SI-
LESI O.

Die 16. Februarij, Anno
XVI 1507.

OS(?)SC.

WITEBERGÆ,
Typis Martini Henckelij, Anno Christi
M. DC. VII.

54

13

M A G N I F I C I S
Nobilitate generis, Natalium Splendore, He-
roica virtute, & longa rerum experientia
excellentissimis viris

D N.

A V R E L I O W I T F E L T
de Odersberg Regni Danici Sena-
tori, & Cancellario dignissimo, Regio in Dynastia
Dragisholmiana Vicario, liberæ in Herloviana, Holmia Palæ-
stræ tutori, Musarum Fautori optimo.

& D N.

F R I D E R I C O à Knobelsdorff/
DOMINO in Kunzendorff/Ollersdorff/Pil-
gersdorff/Merzdorff/etc. Nobili in districtu
Lignicensi Silesiorum primario.

N E C N O N

Amplissimo & præstantissimo viro,

Dn. A N T O N I O S C H O L Z I N Sie-
gendorff/Consiliario Principum Lygio-bregensium
dignissimo.

Domiñis & Patronis suis plurimum honorandis

Hoc exercitium Oratorium debitæ observantiae ergo

Offert

& Consecrat

H E N R I C V S à G E I S L E R .

ORATIO

De Rerump. atq; Imperiorum mutationibus, earundemq; causis.

Ræter alia multa, quæ præclarè, Et laudabiliter à D. Augustino dicta ac scripta sunt, viri prudentiâ, Dignitate, Virtute, Eruditione singulari spectatissimi, nec non auditores ornatisimi, tum, haud scio, an quicquam pulchrius eo pronunciatum sit, quo scriptum reliquit: Duo esse in vita humana, Nasci & Mori. Quod sane dictū, licet propriè de hominis conditio-ne, miseria & calamitosa prolatum fuerit: quo minus tamen illud etiā tum ad alia multa, tū in primis verò ad Imperia atq; Respubl. accommodari queat, nihil est quod prohibere videatur. Quemadmodū n. vita humana perpetuis subjecta est mutationib. atq; vicissitudinibus: ita eadem quoq; Imperiorum ac Rerumpub. est condi-tio, quorū quedam ex tenuissimis fundamentis ad summa fastigia elevantur, alia verò de summo culmine deiciuntur, solo & quan-tur, ac in nihilum rediguntur. Id quod etiam præter alias Seneca, author ille gravissimus, suo calculo comprobare videtur, dum dicit: Nihil certè eodem loco mansit, quo genitum est. Notum vobis est, Auditores, illud Poëta:

Perpetuum nihil est, toto, quod perstet, in orbe.

Quæ et si aliquantò durius dicta videantur: rem tamen accu-

A B

ratus

Exordium

Augustini dictum

Imperiorū vicissitudo

Seneca de consolatio-ne ad Albi-nam.

2 ORATIO.

ratus ponderantes, vero verius, illud esse deprehendemus. Quocunq; enim oculorum aciem converteris, aut quascunq; Terræ par-
 tes perlustraveris, nullibi, aut certè rarissimè, talem invenies ter-
 ram, ubi incolæ gloriari poterunt, se nullas migrationes aut ex-
 actiones perpessos esse, sed ut primitus terram suam occuparint, ita
 adhuc eandem possidere. Ac si maximè hoc detur, quod tamen fieri
 posse, vix concedam: ecquæ Natio, quæ Gens, quæ Familia, suam
 sine omni hiatu originem à primis illis fundatoribus, Chamo puta,
 Semo & Iaphete, producere potens est? aut quis suæ Gentis propa-
 gationem ita purè à primâ origine conservatam fuisse dicet, ut ho-
 die non exotici, & quasi insititi in ea reperiantur? ubi non omnia
 potius permixta confusa, perturbata conspiciantur? & ubi non a-
 lius alij successerit: hic concupiverit, quod aliis fastidierit: &
 Ille, unde expulerat, iterum ejectus fuerit. Ac ne quis hæc teme-
 rè, at q; sine ratione à me dici suspicetur. En vobis ob oculos ponite
 exempla, non quidem exotica longè q; dissita, sed nostrorum potissi-
 mum hominū, quam varias & mirandas mutationes ac migratio-
 nes hīc accidisse deprehendetis? An non suevi, qui nunc plus quam
 60. milliaribus ab hīc in Rhetia habitant, olim in his regionibus,
 ad Albim sua habuere domicilia? Quis credat, à Francis Gallos,
 à Saxonibus Anglos ortum traxisse suum? at q; hac clarissima An-
 tiquitatis monumenta, quibus fidem derogare, non modo absurdia-
 tatis, sed & extrema dementiae esset, testantur. Dicuntur hodie
 quidem communi nomine Galli, dicuntur Itali, dicuntur Angli,
 dicuntur Hispani, qui in illis regionibus domicilium hodie sedem q;
 suam habent: quod si verò cuiq; terra sui cultores inde ab initio
 recensendi essent, næ credo ego, plus quam ex iriginta nationibus
 at q; populis unamquam q; coaluisse nationem diceret: ita ut ter-
 ra quidem quilibet una & eadem manserit, incolæ verò subinde
 mutati sint: adeò ut si veterum illos historiarum coriphæos, in pri-
 mis verò Cornelium Tacitum, hodie resurgere contingere, ille
 hanc,

Seneca di-
 a loco.

hanc, quam descripsisset, Germaniam esse negaret. Quod idem etiam judicium de reliquis nationibus omnibus statui posse, omnino persuasum habeo. Nihil ergo, ut modo cirati jam Philosophi sententiam repetam, eo loco, quo genitum est, permansit, sed omnia permixta & insititia sunt. Falsissimum igitur, ac vanissimum censendum esse, illud Romanorum delirium, quo Urbem suam eternam fore finxerunt, quis est, qui non videat? Ut enim jam nihil dicam de Maronis illo, dicentis.

— Imperium sine fine dedi:

Deam etiam quandam peculiarem fecerunt, cui & templum extruere nihil pensi habuerunt, uti videre est apud Tacitum. Non minori audacia atq[ue] delirio Athenienses quoq[ue], in sua se natos esse terrâ gloriantes, occupatos fuisse legimus, quod tamen non modo falsissimum, sed & planè impium fuisse, Sole meridiano clarus patet. Multò igitur rectius Philo singulorum fortunas, & regionum integrarum & Gentium mutationes in melius ac deterius tanquam choreas in orbem duci asserit. Quod idem elegantissima illa Sapientum similitudo, quâ tum aulicam, tum totâ mundi conversionem Arithmeticis calculis, quorum unus idem q[ue] aeneus mox decem milia coronatorum, modo vix obulum, pro diversa colloquatione valet, modo amissus, sub scannis in pulvere longos in annos æruginem contrahit, comparant, indicare videtur. Etsi autem in harum vicissitudinum atq[ue] mutationum causis indagandis Ethnicos summam operam, curam atq[ue] industriam collocasse minimè negamus, eos tamen nunquam illas satis scrutari atq[ue] exponere potuisse, de historiorum monumentis intelligimus. Non inanem igitur operam sumeris, qui in veris harum mutationum causis eruendis, quas partim humana sapientia, partim vero, & quidem maximâ ex parte divina nobis indicant miracula, occupatus esse velis: Quare & me non operam perditurum spero, si de his pro virili paucis differuero. Quamvis autem (Auditores) ingenuè fateri necesse habeam, me

Virg. l. i.
Æneid.

Tacit. l. 14.

in lib. quod
Deus sit
immorta-
lis.

Propositio.

nullâ, præsertim cùm meo me pede ac modulo metior, & vires ingenij mei accuratius perpendo, suaviter & ornatè dicendi facultate instructum esse, tamen cùm à Doctissimo Dn. Magistro, Præfde hujus orationis meæ dignissimo, hæc mihi dicendi provincia demandata sit, ipsius ego autoritatem aspernari, voluntatem negligere, nec volui, nec debui, onus itaq; hoc quod quidem viribus meis impar esse agnosco, suscepit, atq; ita ei hac in re, licet non omni, tamen aliqua saltem ex parte satisfacere conabor, quod dum perago, à Vobis (Auditores ornatisimi) omnibus ac singulis peto atq; contendō, ut mihi breviter & modicè de mutationibus Rerum publ. atq; Imperiorum, verborum aliquid facienti benignas præbere aures non dedignemini.

Narratio.

Cartho.

Athenæ.

Babylon.

Plinius lib.
6 Nat.hist.
c. 26.

Seleucia.

At q; ut hinc (Auditores lectissimi) orationis meæ proficiscatur cursus, in quo totius rei Cardo vertitur, proponite quæsò vobis imperiorum quorumcunq; conditionem ante oculos, & videte, an in illis quid, quod fixum, perpetuum, solidum, non fluxum, inconstans, caducum deprehendere queatis? Vbi enim Tyriorum Colonia, Romanæ gloriae, & imperij æmula Carthago, quæ hominum incivitate millia septuaginta, trecentas in Lybia urbes habuit? perijt. Vbi Gracie illud bonarum artium in toto terrarum orbe celebratum domicilium Respub. Atheniensis? perijt. Vbi famosissima illa Chaldaeorum Metropolis, Babylon, cuius ambitum millaria germanica duodecim continuisse, Plinius testis est? Perijt. Vbi Seleucia illa ad Tigrim, quæ splendore, pulcritudine atq; magnitudine Babyloniam superasse, perhibetur? perijt. Vbi aureum illud caput, & imperium Babylonicum? cum Baltasare ad nihilum redactum esse. Vbi argenteum pectus & regnum Persarum? in Dario Codomanno decedit. Vbi æneus ille venter, & robur invictum Macedonum? in Alexandro Magno contabuit. Hoc autem non aliter, quam hæc tenus enumeratum, se habere, non solum experientia quotidiana, verum etiam sapientissimi qui j; suo calculo comprobare poterunt, qui crebras illas

bras illas ac varias Imperiorum ac Rerum pub mutationes ad accuratiorem rationis trutinam revocantes, omnibus temporibus certas metas & quasi fatales regnorum periodos observasse leguntur; ita ut quadam quingentesimo, quedam septingentesimo anno, quadam media horū parte perpeti mutationes, & vel enervari, vel etiam planè ad nihilum redigi deprehenduntur. Vnde & Phœnix ille Germanicus, Philippus Melanchthon, Quingentesimum annum Imperiis plerumq; fatalem esse exclamare est solitus. Id quod pluribus exemplis, si temporis ratio pateretur, demonstrari posset. Et ut ex multis pauca tantum retractem, Assyriorum in Asia imperium annos quingentos & viginti durasse: regni gubernacula à Saulle ad Sedechiam usq; annos quingentos & quinq; Iudeorum Reges ob: inuisse: finitis quingentis & duobus annis Monarchiam à Iulio Cæsare institutam suisse mutatam; post quadringentos & octuaginta novem annos imperij sedem à Constantino Magno Constantinopolim translatam esse: Persicam Monarchiam ducentis & octo annis elapsis aliò esse deductam: Romæ Reges circiter ducentos & quadraginta quinq; annos rerum potitos esse, certissimæ fidei antiquitatis monumenta testantur: quæ omnia & alia præterea plurima, si commemorare vellem, dies me citius, quam verba, deficeret. Imò non in regnis modo atq; imperiis, sed & familiis nobilibus atq; illustribus idem contingere animadvertisimus, quas non minus certis quasi temporibus suas experiri periodos: & vel prorsus interire, vel de imperij gradu, ac pristini splendoris culmine deijciac deturbari contingit. Quenam quæsò Darij familiâ non modo in Persia, sed & in toto propemodum orbe, augustior fuit atq; celebrior? attamen ultra ducentos annos non pervenit. Fuerunt in magno olim flore atq; autoritate apud Romanos Corneliorum, Fabiorum, Claudiorum, aliorumq; familiae: verum octingentesimum annum excedere mirime potuerunt. Ut iam nihil de Italib; apud quos multæ nobilissimæ ac illustrissimæ familie has quoq; mutationes sunt expertæ, dicam,

Terminus
500. anno-
rum fata-
lis.

Affyriorū
imperium.

Judeorum

Romanorū

Perficiæ
Monar-
chiae.
Reges Ro-
mani.

Familiarū
illustrium
periodus.

Persarum.

Romanorū

Italorum.

Germano-
rum.

Germaniam nostram respicite: considerate quæsò Caroli Magni, Conradi Saliqui & ceterorum virtutis laude clarissimorum Ducum familias: quas raro ad nepotes aut trinepotes usq[ue] eandem fœlicitatem atq[ue] dignitatem obtinuisse constat. Quid multis opus? nonne Hennebergensis quoq[ue] familia hanc fortunam experiri coacta est, que paucos ante annos planè fuit extincta? Cum itaq[ue] circa hos annos tot tantas q[ue] mutationes fieri, multi, præsertim, qui ad rerum gubernacula federunt, animadverterent, certa quoq[ue] expiationum genera, quibus imminentis fati atrocitatem placari posse putabant, excogitarunt: de quorum reliquiis illud venetorum quoq[ue] adhuc hodie supereesse videtur: qui, cum summam suam fœlicitatem in Maris tranquillitate positam esse sciant, quotannis die Ascensionis Dominicæ cum Mari fœdus novum, injecto per Ducem Venetum annulo aureo inire solent: quem sanè ritum instituto potius Majorum, longoq[ue] temporis usu, quam approbatione divinâ confirmatum, ipsis non invidebimus: nos vero multò magis oraculorum divinorum memores cum D E O Opt. Max. qui cuncta omnipotentiâ sua regit & gubernat, fœdus inibimus, hic nobis, ut favore suo & angelorum præsentia nos & nostra in perpetuum prosequatur, exorandus erit.

Mutatio-
nes Impe-
riorum
sempre
orienta
aliqua an-
tecesser-
unt.

I. Reg. 15. v.

²⁸
Pausan. in
Achaic.
Suetonius.

Quemadmodum autem hæc ita eventu ipso accidisse Sapientes omnibus temporibus diligenter notarunt: ita & illud non de nihilo esse observarunt, quod mutationes ac conversiones istius modi regnum certa quedam prodigia atq[ue] portenta, imò etiam oracula antecesserunt. Regni amissionem, Saulo Samuel prædict. Macedonum potentiam ac gloriam bellicam sub Philippo uno partam, sub altero pessum ituram, Sybilla vaticinata est. Domitiani interitum prodigia ac portenta ita multa præcessisse. Historici referunt, ut ipse etiam affirmaret, futurum aliquid, cuius fama per totum orbem spargeretur: paucos ante menses, quam occideretur, cornix in Capitolio has voces elocuta perhibetur: ἐγενέτα καλῶς: bene cedent

cedent omnia. Quod ostentum sic quidam his inclusit versiculis;

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine Cornix
EST BENE non potuit dicere, dixit ERIT.

Quod si de illis nunc portentis atq; prodigiis, quæ ultimam populi Iudæi internacionem ac των Αντεπέραν αντεσσέρουν, & de quibus Iosephus uberrime tractat, dicere mihi animus esset, hora hujus angustiam vix complecturam esse censeo. His igitur prætermisis vela tandem ad rem ipsam dirigamus: & cum varia, eaq; diversæ de hac questione hinc inde apud authores reperiantur opiniones, quarum præcipuas hoc loco considerandas suscipiemus, & quid de illis sentiendum sit, breviter ostendemus.

Ac primum quidem hic occurunt ij, qui monstrum & portentum illud hominis, Epicurum, secuti regna atq; imperia, quem admodum reliqua omnia, casu ac fortuito oriri & interire existimant. Alij communimatre, experientiâ freti, Imperiorum terminos, ut modo diximus, certis annis ceu cancellis quibusdam circumscribere non dubitant. Quidam, præsertim qui syderum rationes studiosius pensant, ijsg multum virium atq; efficaciae attribuere non verentur, à cœli influentiâ, & Errantium stellarum cursu atq; aspectu mutationes Imperiorum pendere autumant: ex quo fit, ut singulis etiam Imperijs, singulis regnis atq; Rebus publicis sua certa præficiant sydera, quorum vi atq; efficacia ad consilia & actiones vel utiles vel pernicioſas impellantur, ita ut pro diverso eorum positu vel secunda, vel adversa utantur fortuna: conserventur, florent, mutantur, aut pereant.

Reperiuntur etiam, qui conditionem Imperiorum utcunq; pensantes, partim naturæ, partim vitijs Præsidentium, partim Injustitiae, ex parte etiam Ignorantie, Inscitiae, Contumacie,

B

& sedi-

Joseph. in l.
de bell. Jud.Imperiorū
mutationis
causæ.Casus for-
tuitus.Annus fa-
talis.Cœli influ-
entia.

& seditioni subditorum, culpam mutationum harum tribuere videntur.

Natura ad
lapsum
tendens.

Et quod naturam quidem pertinet, idcò eam mutationum in imperiis causam præbere afferunt, quia singula universo terrarum orbe ad lapsum ferri videmus: id quod non in hominibus interitui obnoxiiis; & ceteris animalibus, quibus similiter pereundum, cernere licet.

Injustitia.

Si vitia & corruptelas gubernantium spectes, hæc Rebuspub. maximum inferre detrimentum videntur hac ratione, quando Gubernatores ad gubernaculi clavum primum admotires moliuntur novas, pauperes & inopes negligunt, nec cuiq; proper sonarum habitu & conditione jus dicunt, quæ corruptiones, si à Rebuspub. exularent, diuturniores easdem & quasi immortales quodammodo fore Philosophorum ille Princeps Plato afferit.

lib. 2. off.

Inscitia &
ignorantia
Præsidum.

Hac quasi individuus comes & pedissequa semper comitatur Injustitia, quæ attestante Sacrâ scripturâ, pluribus regnis exitium attulit. Propter injurias enim, & contumelias & dolos, inquit sapiens Hebreus, transfertur regnum à Gente in Gentem. Et quomodo quæsò regnum constare poterit, si rapina & omnis generis flagitia atq; scelerata impune in eodem dominantur, cum, teste Platone, Respublica in primis conservetur propter mutuam communicationem, secundum aliquam proportionem, quæ justitiae est: & cum malitia, secundum Ambros. ne unam quidem privatam familiam regere possit, quomodo quæsò eadem integrum regnum aut Imperium possidere poterit?

Huic succenturiatam quasi faciunt aliam perniciosa m sorem, quando ad Rerum publicarum gubernacula, qui nec ingenio, nec etate, nec auctoritate, nec rerum usu præstant, admoventur, quemadmodum & DEVS per Esiam Prophetam, si Gentem ali quam,

quam perdere velit, stultos & imperitos adolescentulos eidem se
prefecturum minatus est.

His malis etiam adjungitur, quod subditi interdum beneficia Magistratum non agnoscunt, sed novitatis avidi ingratitudinem pro beneficijs illis exhibent, quod DEVS lege Iustitiae sue non inultum præterire sinat; atq; ad hanc suam roborandam sententiam exempla quedam scripturæ sacrae, multa & illustria adducunt.

His deniq; omnibus fœcundam quasi reliquorum matrem omnium annumerant, Seditionem, quando nimirum subditi conscientiae sue oblii, contra Magistratum divinitus sibi impositum nescio qua de causâ nonnunquam consurgendo, bellum impium ac pestiferum excitare non dubitant, quod cùm sit, suprema imis miseri necessum est. Quemadmodum enim ea corporis incommoda, quæ extrinsecus homini obvenerunt, quam ea, quæ intus radices suas egerunt, facilius curari possunt: ita & in Repub. citius bellis mederi externis, quam intestinis seditionibus possumus. Vnde factum, quod florentissimas se penumero Republicas partim diminutas, partim funditus deletas non aliam ob causam, quam seditiones, ex historiarum monumentis cognoscimus. Et haec quidem causa omnes, quæ à Platone & alijs pro Rerumpublicarum mutationibus atq; vicissitudinibus afferuntur, uti scitè, prudenter, & propè divinitus constituuntur: ita neq; illa planè rejici improbari possunt, quæ de singularum Rerumpublicarum formis, earundemq; mutationum causis idem afferit.

Recensentur ab eruditis, uti nostis Auditores, tria Rerumpublicarum genera, quorum unum multitudo populi administrat, unde & Democratia dici meruit: in altera penes paucos rerum summa consistit, quod propter præstantiam Aristocracia indigitatur: in tertio unus saltem Imperij habenas tenet, qui inde etiam

Ingratitudo subditorum.

Seditio ci-
vium.

communi & usitato nomine, quia solus Imperium gerit, Monarcha dicitur. Pro diverso igitur horum generum positu, diverse etiam mutationum afferuntur causae.

In Dial.
de regno.

Et quidem Democratiam si spectes, qua omnium sapientum calculo maximè mutationibus obnoxia esse solet, primum omnium Ductores populi, & Adulatorum petulantia, ubi nimis divites ac superiores calumniis onerando populum, contra potentes ac Nobiles excitant, mutationum causam non levissimam prebent: adulatio siquidem recte & prudenter à Veteribus omnium vitiorum procreatrix dicta est. Ut enim fulminis ira sepe cutes illas à ossa frangit: edificia quatit magna: turres capita inter nubila condentes ferit, arbores celsas deicet: validissima alia quæq; adamante licet illa alligentur, penetrando corrumpit: ita Reges atq; Principes assentatio perdit, quæ (ut D. Gregorius quodam in loco scribit) palpando incedit, caudaq; ferit: facit ut è Principibus, Rerumq; publicarum gubernatoribus pestes perniciosissime fiant: quibus pro lege voluntas; pro magnanimitate crudelitas: pro jure injuria: pro ratione libido; pro majorum deniq; institutis, animi intemperantia & impotentia est: quod quidem, si temporis ratio ferret, multis tum sacris, tum prophanis exemplis demonstrari & ob oculos poniri posset: Sed cum alia nobis tractanda restent, lumen ea prætereo, & ad secundam mutationum Democraticæ gubernationis causam accedo, quam Plato nimiam gloriae vel potentiae Ductorum molem statuit, uni aut alteri concessam, quæ & ipsa se penumero faciem quasi seditionibus admovisse legitur, impulisse plurimos, ut opibus, gratiâ, potentia insigne viros expellerent, præsertim quos maximè suo instituto obstituros metuebant: Adjungit his etiam plebis inconstantiam & levitatem, imperitiam & naturale quasi odium adversus nobiles, Aristoteles.

Vt enim

5. Polit.

Ut enim Luna facies quotidie ferè aliā sumit formā; ita etiā promiscua multitudo suo legitimo Magistratu non contentā, Dominos semper mutare conatur, unde sit, ut saepe nata dissidia, exigua quidem initio, magnam deinceps post se ruinam trahant. Has igitur mutationis causas in Democratia Antiqui afferre solebant: sed nec Aristocracia prætereunda, utpote, qua non minus, quam præsens certas quasdam ob caussas mutationibus subjacet: quarum quedam quotidie obvia, & cum omnibus reliquis speciebus communes quasi sunt, quedam verò sibi proprias vendicat: illae sunt Magistratum paucitas, qua plerumq; reliquis est invidiosa; item ignominia & contumelia in alios, quam nemo honoris, nemo gloriae, nemo laudis cupidus facile tolerare potest. Non minimam etiam mutationum turbarum q; causam in Rebus pub. exhibet, quando ad munera at q; officia publica exclusis bonis mali at q; indigni evehuntur, quando imperij clavum tenentes, non se liberis, sed servis imperare arbitrantur, eo q; contumeliosius, cives ac subditos suos tractant, qua res maxime exosos homines reddere, nec injuriā consuevit. Quae enim quasò bellua, qui vermis, quod insectum reperitur, quod se despiciatui haberi conculari q; facile patitur? Quod si dubium tibi est, provokes modo canem, mordebit; vexes Catum, unguibus sese ulciscetur, Formicam, (qua nescio, an quod minus reperiatur insectum) irrites, impunè neutrquam abibis. Quod si igitur animalcula hac ratione carentia contemptum ferre minime queant, quid est, quod hominem ipsum aquo perpeti animo debere arbitremur? Quid ego nunc ambitionem & superbiam memorem? an non ad tumultus excitandos proclives, propensi ad seditiones movendas illi conspiciuntur, qui aut alios honore affici agrè graviter q; serunt, aut ita sunt inflati, ut si vell latum, quod ajunt, unguem aliis cedere jubeantur, ad rixas, contentiones, discordias, seditiones & arma illico decurrent, nullam publica tranquillitatis rationem habentes. Experta

B 3

hoc est

hoc est Respublica Romana, cùm Pompejus parem, Cœsar superiorem ferre non potuit: quid inde consecutum sit, commemorare supercedo, cùm res nota sit & aperta. Sensit idem Atheniensis Respub. in qua Themistoclis, Periclis, Cimonis, Niciae, Cleonis, aliorumq; ambitiosæ similitates in publica tandem mala, conversæ sunt.

Restant verò adhuc alia & magis propriæ mutationum Aristocraticæ caussæ, quas vulgo afferre solent: quando nimirum aurea illa rerum conservatrix, virtus puta, contemnitur: quando saluberrimæ leges vetustæ, novis periculis abrogantur, quod ut periculosisimum, ita regnis quoq; perniciosissimum esse nemo non videt. Non minorem etiam interitui ansam præbere dicunt nimiam opum affluentiam, ut pote quæ homines, tum in securitatem, tum in ignaviam ducunt: qua quid imperijs sit perniciosius vix scio, que, ut Poëta ait, Perdidit Reges, prius & beatus perdidit urbes. Quid fuit Sardanapalum, Commodum, Caracallam & alios latè nunc ignavos patiar.) quid, ergo, in caussa fuit, ut sub Tiberio Armenia à Parthis, à Sarmatis Mysia occuparetur? Nonne Tiberij negligenter hoc fecit? At q; ubi hæc pestis dominatur, nemo etiam legibus obtemperat, sed impunè qualibet sibi licere estimant, unde fit, ut levia quoq; delicta impunita relinquuntur. At q; has vicissitudinis caussas Aristocracia sentire cogitur. Sed nec Monarchia suis, quibus ad nihilum redigitur, caussis destituitur. Princeps ille Philosophorum Plato, fatales regnorum, & præcipue Monarchiarum, periodos ac conversiones assignat numeris. Hujus autem sententia, ut & in alijs multis, præstantissimus ille Philosophorum, Aristoteles adversatur, totusq; in eo est, ut eam refellat, & labefactet, idq; his fundamentis, quia numeri, quires Mathematicæ, in rerum existentium interitum agere nequeunt: quia Respublica, & ordines civitatum à voluntate humana dependent: quia plurimum sic divine providentia detraheretur: quia divinis oraculis fides derogaretur: quia vita humanae periodus certa

dus certa definiri nequit. Quibus primò refutatis, alios magis ad rem facientes enumerat injustitiam nimirum, metum, contemptum, avaritiam, ambitionem. Cur enim Romæ Tarquinij regno excederunt, & Reipublicæ mutata forma est? quia Pater Sacrum suum Seruum Tullium inscpultum abjecit; judicia non ad jura aut leges, sed ad mores suos retulit. Pœna metu ab Artabano interemptus Xerxes, Persarū Rex potentissimus fuit. Sardanapalus fæminam habitu mentitus, ignavus, luxui ac libidinibus deditus, degens cum scortis, spretus à suis, rogo in regia extucto, incendio se dedit. Darij postremi Regis Persarum superbia quanta extiterit, vel inde colligi potest, quod gemino prælio victus ab Alexandro Magno, amissis etiam liberis, Vxore, & Matre, quæ hostis in potestatem venerant, superbè ad Alexandrum Magnum scribens, ne Regis quidem nomine dignatus est. Prærero Contemptionem nunc etiā maximam Rebus publicis afferentē perniciem: Hac enim est, quæ Thebana Reipub. exitium attulit: Megarensem delevit: Syracusanam extinxit, Corinthum evertit: Iulium Cæsarem, Brutum, aliosq; armavit. Sed nec minus avaritia interitui caussam præbere videtur: siquidem ea est hominum pravitas ac perversitas, ut nulla alia de re dies noctesq; cogitationes magis suscipiant, quam ut referta frumentis horrea, cellas dolij redudantes, arcas nummis repletas habeant. Quæritis, quid Galbam, quid Mauritiū, quid Phocam, quid alios de solio deturbaverit: deturbavit avaritia. Scire avetis, quid magnos tumultus & seditiones in Repub. Romana excitavit? excitavit avaritia. Cognoscere cupitis, quid innumerare regna, provincias, urbes deniq; funditus everterit? evertit avaritia. Quod si urbs invictissima Roma vocem posset emittere, anteq; oculos ipsius avari illi deterrimi consisterent, nonne hoc pacto loqueretur? Ego illa plurimis trophyis ornata, triumphis ditata certissimis, clarissimis locupletata victorijs per vestram sum, ô Verres, ô Rulle! ô Catilina! avaritiam,

ad eum,

ad eum, quem videtis, statum redacta; quam dolis malitiosa Carthago; quam viribus pollens Numantia; divitiis florens Corinthus, labefactare non poterat, eam vos opum ardentes cupiditate penè delevistis. Harum opinionum pro authorum variorum diversarum diversitate, aliae plus, aliae minus absurditatis habent. Et licet hæ ad verum aliquando scopum colliment; nullus tamen veram & genuinam causam eruere potuit. Orationis itaq; velum paulo latius excedentes rectissimum tenere cursum conabimur, si tamen erroneous prius opiniones, quantum quidem judicio nostro assequi possumus, paucis refellerimus.

Et quidem, quod eorum attinet sententiam, qui temerè ac fortuitò, nullo vel ordine, vel consilio & oriri & extingui Republicas autumant, cuius sententia Epicurus ille fuit, qui statuit; quod aeternum beatum q; sit, id nec habere ipsum negotij quicquam, nec alteri exhibere. O delirantem Philosophum! o personam hominis, non hominem! o dogma perversum; flagitosum, impium & reñād potius, quam refutatione longè dignum. Tollite enim cervices vestras, & Solem, Principem reliquorum errantium syderum, intuemini: hunc ne temerè aut casu cæli globum duodecim mensibus ambire putatis? tantumve tribuere quisquam fortune potest, ut casu hyemali tempore brevissimos, & tivo longissimos fieri statuat? ex brutis bruta casu, ex hominibus homines generari posse credibile est? casu ne nos aestate Solis fervor torret, hyeme frigora constringunt? casu ne innumerabilia alia semper, vel plerūq; eodem modo eveniunt? nemo opinor affirmabit, nisi fatuus, cœcæ, rudis, iners sole & sale conditus Philosophia non fuerit. Et nimirum hæc mundi compages pulcherrima vel opus vel ludus esse dicitur: cui illa priora si collata fuerint, non majorem cum ea similitudinem gerere inveniantur:

Simia quād similis, turpissima bestia nobis.

Secundam

Secundam qui propugnant opinionem experientiae præsidio
freti, certos quosdam annorum limites constituere videntur, quos
transilire imperia nequeant: Nescio sanè, quid vitio illis potissi-
mum vertam, cùm omnia ferè futilitate laborent: tota eorum nu-
tans, vacillans, fluctuans, incerta determinatio, annum nunc quin-
gentesimum pronuncians, nunc ducentissimum, nunc quinquagesi-
mum, nunc septingentesimum metuendum affirmans: his ipsis alia
nasci solere, alia denasci, alia incrementa, alia decrementa capere
putans. Vnum horum, si, ut ita dicam, quatio, ad alterum configi-
ent. Iuvabo igitur potius & hanc scalam gradibus aliquot augebo:
ipsi interim videant, dum certis imperia conantur includere can-
cellis, quibus frænis orationis cursum inhibeant ejus, quæ annos col-
ligens eos, quibus titubarunt, perierunt, ceciderunt, Resp. infinitum
numerum eorum repererit. Annum nempe duodecimum fatalem
dicam: cùm hoc Alexandri Magni Monarchiam in quatuor par-
tes distractam historia testentur. Ut jam nihil de Vandalorum in
Affrica regno, quod anno 96. ab ortu suo extabuit, dicam: nec
mentionem etiam 12. Palatinorum faciam: Silentio etiam reli-
quas per multas Respub. involvo, quarum annos climactericos (ut
vocant) in unum si colligerem, nulli tam essent alti nemorum api-
ces, ad quos non concenderem.

Quid de illis dicam, qui cœli constitutionem Imperij præ-
esse censem? Concedam sanè, Imperij certis præesse, quæ errantia
vagag, sydera vocantur: Num autem inde efficietur, virtutes
hac eadem, vitiaq, dispensare? nihil minus. Nutricula virtutis
est labor & exercitatio, id quod exemplis, si temporis ratio per-
mitteret, quam plurimis manifestum reddi posset: Sed ad alios
quoq, mihi accedendum, nempe ad eos, qui naturæ patrocinium sibi
sumere non verentur, hac potissimum adducti ratione: Hac est,
inquiunt, non scripta, sed nata lex, ut quacunq, in hoc mundo na-
scuntur, ad lapsum ferantur, interitui & excidio obnoxia sint, ni-

hilg, in hac rerum universitate firmum, constans, stabile, eternum reperiatur. Huic sententiae haud gravatim subscriberem, si DEVM authorem & moderatorem naturae, hujus esse legis latorem Christiano more, non autem ipsam Naturam agnoscerent: cum hoc decretum etiam apud Regium illum Prophetam reperiatur: Tu Domine initio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt: ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum mutabis eos & mutabuntur.

His igitur causis, utpote ab Ethnicis ac paganis profectis, suo locorelictis, nobis, qui Christiani esse ac perhiberi volumus, diligentius in hujus rei causas inquirendum est: & ut aliquid certi firmi g, de hac questione statuere queamus, ad sacrarum literarum autoritatem ut configiamus, necesse erit, utpote quæ Imperiorum longè ante inclinationes, mutationes, conversiones, interitus denunciant; & firmas fixas q, causas notant: & DEV M esse docent, qui invictos Imperatores, potentes Reges, illustres Duces, generosos Comites ac Barones, nobiles Dynastas, florentes Republicas concedat. Exempla nimirum id ostendunt. An non enim translationem Imperij à Babylonij ad Medos, ab his ad Gracos, & tandem ad Romanos, digito quasi longè ante Prophetæ monstrarunt? Nonne id quoq, de primæ Monarchia & conversione ac mutatione affirmari potest? Nonne de hac Esaias vaticinatus est: suscitabo contra eos Medos & erit Babylon illa gloria in regnis, inclita in superbia Chaldaorum, instar subversionis, qua facta est in Sodoma & Gomorrha? Et Ieremias: Capta est in Babylon: Bel confusus: vicit Merodach: quoniam ascendit contra eum gens ab Aquilone, qua terram ejus in solitudinem ponet. Omnium autem planissimum est id, quod apud Danielem scripturam in pariete Balthasar explicitam, legitur: Numeravit DEV S regnum tuum, & complevit illud: divisum est ac datum Medis & Persis. Quod idem etiam ex libris Mosaicis, praesertim vero

Esa. 13.

Jerem. 50.

Dan. 5.

verò tribus prioribus Deuteronomij capitibus manifestum evadere potest. Quemadmodum enim DEVS ibi Israëlitis precipit, de filijs Esau, qui habitabant in monte Seir, ne bellum con. rā eos moveant, aut eos offendant: ne q̄d enim dabo vobis (inquit) de terra eorum, quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir: ita etiam adhuc hodie DEVS est sapientissimus ille & equissimus regnorum & principatum, imò etiam privatarum facultatum dispensator: is est, qui & constituit & mutat Imperia: favore atq; gratia singulari principes rebus præficit, ab his vicissim, si vel in ipsis, vel subditis peccata ac delicta multa magnaq; deprehensa: reprehensa quoq; correcta minime fuerint aufert. A Domino, inquit Scriptura, Magistratus, ab altissimo potentiae. Domini est terra: Psal. 24. & Psal. 50. inquit: meus est orbis & omnis plenitudo ejus: mea est omnis bestia sylva, & animalia pascentia in montibus mille. Ego feci terram hanc, hominem & animalia, quae sunt in superficie terræ, potentiam meam magnam, & brachio meo extento, & dedi eam, cui rectum fuit in oculis meis. Nunc ergo dedi omnes terras has in manu Nebuchadnezar Babel servi mei, & etiam bestias agri dedi ei, ut serviant ei: & servient ei omnes gentes, & Filio ejus, & Filio Filij ejus. Hic ergo est ille DEVS, qui res humanas in chorcas dicit, mox hunc primo loco, mox ultimo loco collocando, uti patet ex Danielis cap. 2. ipse mutat tempora & aetas, transfert & constituit regnum. Caveamus ergo, ne per fraudes aut violentiam alienis inhiemus possessionibus, sed ijs, que ex liberali DEI manu accepimus, contenti vivamus: qui verò suis contenti esse non possunt, aut in vita incident juxta illud Poeta:

— Locum virtutis deseruit, qui
Totus in augendā festinat & obruitur re.

Aut similes fiunt teredinibus & araneis : ubi illæ, tunc, cum magno sonitu & conatu trabem pervorarunt, emoriuntur : hæ verò, quando suo succu telas contexunt, ita exuguntur, ut in ijsdem extinctæ reperiantur. Aut sunt ut Asini triticum in molam portantes & reportantes, interim paleis tantum vescuntur : aut deniq; similes sunt Suibus pinguedinem contrahentibus ac cumulantibus : quibus mactatis cum gaudio farcimina inter vicinos distribuuntur : sic etiam multorum bona inter hæredes, ubi postea risus est sub persona fletus.

Causæ verò, propter quas D E V S tales in Imperijs mutationes permittat, non aliunde rectius, quam ex sacris literis, indicari poterunt. Ac sub initium quidem non levem hujus rei caussam maledictio Parentum præbet. Cum enim Parentes liberis suis ob delicta ipsorum maldicunt, plerunq; eas Parentum execrations in effectum produci sacra testantur historiae, quemadmodum id videre est in exemplo N o & Filium suum Charnum propter delictum in se patratum execrantis : quam maledictionem post aliquod tempus soboles ipsius est experta, dum mox post hanc maledictionem terra Chanaæa, quæ à Chamo nomen acceperat, Abrahamo & posteris ipsius addicitur.

Accedunt post modum etiam vis & rapinae, enjus rei exemplum habemus, quemadmodum ex Glyca refert Reinerus tom. 1. syntagmatis historici, in Chanaæa, Chami Filio, qui cum animadvertisset, terram Libano vicinam fertilem esse, suāq; meliorem, post divisionem inter N o & liberos factam, per vim hanc ipsam rapuit, ac posteros ex eâ Semi ejecit, quo factum, ut universa illa promissionis terra Chanaanis regio vocaretur.

*Omnium autem aliarum, propter quas mutationes a conversiones in Imperijs accidere solent, caussarum fons & origo quasi est blasphemia & Impietas : sicuti Dominus per Prophetam Ezechielē minatur, ita loquentem : propterea, quod dixisti,
Euge,*

Euge, super sanctuarium meum, idcirco ego trado te Filiis Orientis in hereditate, & collocabunt palatia sua in te, & comedent fruges tuas, & bibent lac tuum præ alis autem multis luculenter hoc testatur Vrbs Hierosolymitana propter impietatem & blasphemias solo equata: quæ historia cum unicilibet vestrum satis supergredi liqueat, hic non de ea pluribus agam: & sic orationi mea terminum figam ad littus mature proram advertens, ne cum ipsa loquendi magnitudo in altum mare cymbam provexerit, & grè ubi voluerim, in portum perveniam.

Audivisti ergo hactenus auditores, crassâ (quod ajunt) Minervâ veras mutationum & vicissitudinum in Imperiis caussas enumerantem, & errores eorum, qui partim naturæ, partim casui, partim annis climactericis, aut etiam Astris mutationem Imperiorum adscribunt, refellentem: quomodo id ad finem perduxerim, vobis judicandum relinquo. Si quid omisero, aut ita accurate & diligenter non tractavero, dabitis quæso veniam, & id ingenij mei imbecillitati adscribetis; eruditio enim tenuis & usu nondum confirmata id fecit. Ut enim non uno concusso è silice ignis elicetur, ita vis eruditionis & prudentiae percipienda in frigido pectore latens & languens non statim incenditur. Id unicum spectavi, ut sceptrâ & habere omnium regnorum ac Imperiorum soli Deo omnis boni fonti & authori, vindicarentur. Rationes, cum è fontibus Israëlis sint haustæ, apud vos locum inventuras esse minimè dubito. Interim grato hoc animo agnoscendum & utraq; quod ajunt, manu collaudandum, ingens Dei præpotentis beneficium, omnino censeo, quod luctuosis & postremis hisce temporibus, Republicas, Regna, Imperia, in quibus sancto cum Evangelio suo, atq; verbo cœlesti habitat, sibi q; Ecclesiam colligit, conservare, defendere, tueri non designatur: eumq; ut id in posterum quoq; facere non desinat, devote ac religiose rogamus.

D I X I.

A D

*Inuenem & Genere, & Doctrinâ Nobilissi-
mum, nec non præstantissimum*

Dn. HEINRICVM à GEIS-
LER de Steinsdorff equit. Sil. amicum
longè charissimum.

Icitur felix meritò, parente
Qui satus claro, rutilans vel aurum.
Ferreâ magno numero reclusum
Possidet arcâ.

Dicitur felix pariter, supremum.
Tendere ad culmen Sophiæ cupit qui,
Et probam ob vitam satagit celebre
nomen apisci.

Sed magis felix, cœlebrisq; is ipse est:
Quem vetus clarat genus, atq; linguae
Flumen; & morum lepidum suavus
gratia honestat.

Ergò, dum Musas vigili labore
Percolis, magnum generi paterno
Adiicis punctum, bone amice, cæptum ô
Numina firment.

Gratulor cæpto; nihil extimesce,
Si mali culpent penitus; modo isthoc
Æstiment quicquam (sat erit) probentq;
Candidi amici:

Perge, ceu cæptum est, alaci pudicis
Artibus curâ invigilare posthac.
Nam benè has quondam didicisse multum,
crede, juvabit.

Lubens meritoq; facieb. VVitebergæ.

Conrad von Niemitz.

IN ORA-

I N O R A T I O N E M

Nobilissimi & doctissimi juvenis,

H E N R I C I G E I S L E R I ,
amici dilectissimi.

Obvia facta cohors oculis inopina Dearum,
Obversis retinens vultibus ora stetit.
Hymnides h̄ic, florum variato tegmine; Oreas;
Undarum dominæ, Naiades; h̄ic Dryades.
Creditur in citrēis doctas legisse figuræ:
Atq; amor hærendi nescit habere modum,
Dum fuscis inhiant oculis, & litera pectus
Intrat: de solita Suafio sede venit.
Quæ mentes, ait, æthereas miratio cepit?
Responsant: taceas, acta furore volens.
Suadæ Suada vides: sobolem nunc clara secundam,
Conceptam gelido vertice, Maja dedit.
Subridens cœpit: genium jaætatis alumni:
Præcellens tanto munere dono meos.
Dedecus erroris detergite nomine Divūm:
Dicite: fas hominis tollere primitias.
Talibus exactis: prædixit ab ilice cornix:
Ignaris mentes omnibus eripuit.
Interim adest avium linguæq; interpres Asylas,
Consultus volucris dicta sinistra docet:
Quo pede cœpisti, pergas, H E N R I C E , per illum
Surges: firmabit numine cœpta D E U S .

Olaus Rosæ-cranzius
Danus.

Durities

Durities ferri crebro consumitur usu
Limaq; per latum dissipat æra solum.
Tempore depereunt jaspis viridesq; smaragdi,
Quos juxta Eoas colligit Indus aquas.
Quos zephyrus flores clementi sydere fovit,
Horriserâ bacchans grandine sternit hyems.
Cuncta potest' subito fugiens mutare vetustas:
Cur igitur semper regna vigere finet?
Ut non una fuit, sed plures, bestia Vatis,
Illarum & varijs visa figura notis.
Nam leo surrexit primùm, exin pardus & ursus,
Ultima ferrato bestia dente fuit.
Sic neq; perpetuo rutilabit fulmine regnum,
Nec vultus regnis omnibus unus erit.
Laus tibi debetur meritò G E I S L E R E , quod illud
Expandas linguae nobilitate tuæ.
Sicne hominem frænas, ut cristas ponat, ad astra
Clamans, à summo sunt data regna D E O.

Palemont Rosæ - cranzius Danus.

Posse loqui promptum cuivis natura reliquit,
Dicere solius Martis & artis erit.
Rite ergo G E I S L E R E facis, dum dicere cordi.
Jucundum, potius quam sinis esse loqui.
Macte animo: Sic Musa viâ hac te ducat ad alta
Gentis ut ELISIÆ luxq; decusq; sies.

Claudius Plumius Haff. Danus.

F I N I S.

Gb 777^I

80

3

56.

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI
DN. DAN. LVDOVPHI
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, certe,
BIBLIOTHECE ACAD. FRIDERICIANE
TESTAMENTO RELICITIS.

VDT

145

Ln Iplendoribus singularis imo celestis hominis filia

monies librantia exinde quoniam
folentier recruntur de regione lana-
gina. **A**o die cadae pueris obli-
tus filii populi qui s' amplexus
eram facili pueris iugne
maternali confundata. **H**unc moco-
dum hunc in diuinatate. **F**ecq; iam in-
de pueris deinceps eius compicebat
que illa iunior et filia audiens
dicitur pueris paternis et reuteret
quia celestis pater illi et reuteret
in hoc auerterat. **S**ancto Ignitius naratio
est pueris dicente fratrem q; mensam pa-
tris regij. **A**traecum illum cum mate-
ri olei q; oilio regere debuit.
Ecceptra canone factamentorum
lectio ut libidinosa et pomerita
citha illa. **B**ic militi in retroactis et
rib' regjare a suis erat. **G**icma
na magdalena fuc multe illa cibana
neca. **A**ppetit potius rpiu ncyauera-
re. **A**t paulus ipi voce puerat
reliquit. **D**aribe a dilectione ipsius
pries regij. **P**ropterea puerat puerat
reliquit.

Farbkarte #13

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

